

DAGENS FRÅGOR

Den 16 december.

Svenska samlingen. Årets Lucia kommer kanske i ett hänseende — när framtidens dom blir färdig — att räknas som en ljusbringerska. Den 13 december bildades, efter nästan ett par veckors tidvis ovissa förhandlingar, vårt lands första parlamentariska samlingsregering i den meningen, att samtliga större partier ingingo i denna med sina ledande män. Den Bildtska ministären, som i början av 1888 efter den upphetsande tullstriden efterträdde den Themptanderska, var visserligen även den ett slags samlingsregering, bestående av tullvänner och frihandlare till ungefär lika antal och förelagd uppgiften att nå en avspänning vid »systemsiftet», men där voro de bägge fronternas ledande män portförbjudna. Den Lundebergiska ministären 1905 hade starkare parlamentarisk anknytning än den Bildtska men inrymde dock endast tre å fyra män, som då kunde kallas ledande.

I denna tidskrift ha redan tidigt inför det annalkande ovädet flera röster höjts till förmån för en samlingsregering. Vi vilja nu endast tillfoga, att vi finna det vara ett gott tecken på partilivets sundhet, att inrikespolitikens gamla skyttegravar utrymmts och partierna såväl som deras ledare visat sig redobogna för ett direkt och personligt samarbete till avvärjande av lägets alla svårigheter. Förvisso ha ett mera preciserat program än den offentliggjorda regeringsförklaringen lagts till grund för den tänkta allpartisamverkan. Fixerade programpunkter kunna dock ha föga värde i nuvarande ovissa tid, och mer än någonsin tillförne torde regeringen till kompass tvingas ta kort och gott tidslägets växlande krav.

Samplingsregeringens tillkomst var konstitutionellt märklig. Kompositionen var nämligen gjord redan innan den gamla ministären inlämnat sin avskedsansökan. Förfarandet må kunna förklaras av realpolitiska skäl, d. v. s. av önskan att i dessa tider besparas en kanske långvarig regeringskris, och sannolikt medgav det parlamentariska läget ej någon annan lösning än den som statsministern nu drev fram. Det måste dock i princip hävdas, att det praktiserade förfaringsättet berövar den opartiska konungamakten möjligheten till mera fria och förutsättningslösa sonderingar. Vid personvalet ha partierna uppenbarligen haft ganska fria händer vid utseendet av sina företrädare. Vissa ehuru lönlösa försök ha tydligen gjorts att förvärva en framskjuten industriman såsom opolitisk regeringsledamot, men en utbredd opinion känner besvikelse över att det opolitiska och obundna inslaget vid denna nationella kraftanspanning icke fått komma till markantare uttryck än genom blott hrr Günthers och Quensels ledamotskap.

Regeringens tills vidare stora fråga blir dess utrikespolitiska och nordiska hållning. Hr Sändlers avgång var anmärkningsvärd redan

därför, att därmed veterligen för första gången ett socialdemokratiskt statsråd lämnat en ministär på grund av åsiktsschism. Den var anmärkningsvärd även såtillvida, att hr Sändlers målmedvetna aktiva nordiska politik — trots all oresonlig kampanj mot honom — ägde stöd i vitt skilda folklager. Medan hr Sändlers namn var och väl ännu är ett program, har efterträdaren — såsom redan anmärkts i pressen — utvalts först sedan programmet fastställts. Exc. Günthers ställning till exc. Hansson synes bli ganska likartad med Fersen—Gyldenstolpes 1904, när denne från sin gesandtpost i Petersburg hemkallades under unionsstriden som efterträdare åt den demissionerande Lagerheim, vars namn också var ett program, och förelades uppgiften att exekvera Boströms politik. Man vill hoppas, att det svenska diplomatiska nederlaget våren 1905 ej skall vara ominöst för resultatet av den Hansson—Güntherska konstellationens blivande politik. Den nya regeringens sammansättning borde dock borga för att hr Sändlers avgång ej får tolkas som någon kursomläggning.

Hur står det till i Ryssland? Under tjugo års tid har varje politiskt tänkande människa åter och åter måst fråga sig: Vad vill Ryssland? Vad kan Ryssland? Är denna stormakt — ty stormakt förblev landet uppenbarligen med ett mycket kort uppehåll — vad den i sekler varit och nu stundom öppet förklarade sig vara: ett hot mot Europa?

Ryssarna sökte själva blanda bort korten. Världsrevolutionen uppsköts på obestämd tid. Relationerna med Europa blevo formellt allt fredligare. Men ett dåligt tecken var, att särskilt på sistone de stora staterna formligen tävlade om Rysslands gunst. Frågan om hur det stod till i Ryssland måste tydligen på välunderrättat och högst intresserat håll ha bedömts som tämligen gynnsamt.

För den enkle iakttagaren i vilket europeiskt land som helst stod ett överväldigande, ständigt flödande vittnesmaterial till förfogande. Till Ryssland foro arbetare och bönder, tekniker och militärer, vetenskapsmän och politiker; de flesta naturligtvis som mer eller mindre omhuldade nöjesresande men åtskilliga för allvarliga studier eller verkligt arbete. Vad gingo de ut till att se? Vad fingo de se och höra? Där foro troende kommunister och välsinnade radikaler, kritiska yrkesresenärer och misstroagna borgare. Deras uppgifter voro vid hemkomsten i regel precis lika motsägande som deras förhandsinställning. Man hörde dem berätta och läste intervjuer till omväxling med stadiga stycken ur den enorma litteraturen.

I press av olika kulörer fingo vi ständigt läsa om och i bild se det nya Ryssland: väldiga fabriker, bistra flygare, sportiga ungdomar; bilar och traktorer i tusental, gruv- och industristäder just stampade ur marken, allt som hör till vår tids »framsteg».

Ej sällan kom det fram, även officiellt, vad denna kraftutveckling betingade för vederlag i liv och lycka. Stalinkanalen krävde 100,000 tvångsarbetare, sades det. Trävaruexporten i norr, sadesexporten i söder kostade och kostar väl icke astronomiska tal, men kanske nå-

got sådant som hela folket i en ordinär småstat. Den vanliga europeiska betraktaren fick inga bestämda uppgifter.

Trött på alla dessa höga tal, jättelika mängder, enorma kvantiteter frågade han sig, på mången förekommen anledning, om produktens *art*. Duger det som göres i Ryssland? Där kommo ju historier om häpnadsväckande slarv, om maskindelar, som inte passade ihop, om bilar, som fingo stå och förfalla utanför sammansättningshallen, om material, som inte nådde fabriken, och fabrikat, som aldrig nådde konsumenten; om traktorer, som inte kunde gå, skor som inte höllo, kostymer, som ingen hade råd att köpa. Då och då sköts eller förvisades folk för dylika ting. Det var officiellt. Följaktligen måste man ock veta, att inte allt stod bra till i Ryssland.

Men kvantiteten kan ju ibland överskylla kvalitetsbrister. Man räknade med stora tal, med stora möjligheter i tillgångar och tålamod. Gick inte räkningen ihop? Blev det inte mycket över ändå till Rysslands favör? Tåg och flyg kommo och gingo ju på bestämda tider. Intourists kunder voro mätta och belåtna. Kort sagt, hur stod det egentligen till i Ryssland?

Det fanns gott om folk, som alltid svarade med ljusblå optimism på denna fråga. Men trodde de verkligen vad de sade? De borde väl göra det — ehuru den enkla omständigheten att så ytterligt få av våra hemmabolsjeviker, vare sig arbetare eller s. k. intellektuella, begåvo sig till det förlovade landet för att stanna där, talade sitt ganska bestämda språk. Många av dem, som flitigast och mest troskyldigt förkunnat det »socialistiska uppbyggets» både vilja och förmåga till framsteg och fred, ha nu kommit till klarhet. Det kanske är hårt att som ett exempel ur högen ta ut just en av dem, som klarast och hederligast meddelat sin omvändelse. Men det bör ske därför att hans ord belysa på ett alldeles speciellt sätt trovärdigheten av de utsagor vi till övermått fått höra. Vittnet är skalden och vetenskapsmannen fil. lic. Ebbe Linde. Han tar till orda i de tretton »proletär»-författarnas nyss utkomna, minst sagt tänkvärda lilla skrift *Uppbåd*. Han säger sig ha till helt nyss hoppats på Ryssland, men nu tar han avstånd; klart, utförligt och rejält. Ordalagen förtjäna onekligen att begrundas, särskilt därför, att det här gäller en man, som vet vad han talar om.

»Jag har aldrig varit i ett land», säger han, »där gemene man haft så litet att säga till om, och där fackföreningar, tidningsmän, författare, konstnärer, de enskilda arbetarna, ja alla, levt under så mycket förtryck. Aldrig heller i ett land med så låg levnadsstandard. Jag har 'av hänsyn' småteget med det hittills — men det finns gränser för politik och samvete, och härmed må det vara sagt.»

Oändligt mycket viktigare än dessa ord äro emellertid de kalla fakta, som nu avslöjas i krigets *acid test*. Där ställes icke en mot tio utan en mot fyrtio. Det som i praktiken är en hel världsdel med de rikaste resurser i råvaror står mot ett litet, kargt, mineralfattigt land. Men hittills har det varit kvaliteten, som fällt utslaget. Icke bara finländarnas oförlikneliga mod, viljestyrka, klokhet, fysiska

spänst och tekniska färdighet utan även ryssarnas nu uppenbarade allmänna och genomgripande undermålighet. De ha, till all lycka, visat sig ännu sämre än man vid sitt bedömande vågat antaga eller rättare sagt hoppas.

Slarvet, oredan, okunnigheten — icke okända ryska egenskaper i det förgångna! — ha visat sig väl bibehållna. Kanske ha de t. o. m. ökats genom den negativa urvalsprocess, som den ryska revolutionen enligt vår främste ärftlighetsforskare utgör. Inte ens som propagandalögnare synes den ryska ledningen denna gång ha utmärkt sig. Endast i seg, ond vilja ha ryssarna visat sig fullt i nivå med tidens krav.

Som en funktion av denna onda vilja och folkets överväldigande stora antal kan man ock räkna deras främsta möjlighet: absolut hänsynslöshet med människomaterialet — sitt eget och motståndarens.

Det sagda är naturligtvis ingen profetia om utgången av kampen mellan det lilla Finland och dess jättelika granne. Frågan om hur det står till i Ryssland är alltjämt icke möjlig att besvara. Så mycket är dock klart, att tillståndet inte är prima. Det är mycket sämre än litet var trodde, och helt visst sämre än man räknade med i storstaterna, då deras sändebud i somras kappades till Kreml.

Häri ligger åtminstone ett hopp. Den onda viljan, det asiatiska hotet mot Västerlandet skulle, som världen nu är beskaffad, säkerligen icke ensamt kunna förmå Europas stater till samverkan. Men då det visat sig att viljan icke paras med motsvarande förmåga — även om förmågan alltjämt är stor — skall man måhända få se några västerländska stater ena sig om att hjälpa Finland och därmed sig själva och oss alla.

Framsynthet. När den Hanssonska koalitionsregeringen lämnade plats för den Hanssonska samlingsregeringen, föll den icke på grund av några parlamentariska svårigheter. Vad den under sina tre år och två månader uträttat för landet på de ekonomiska, kulturella och sociala områdena har i uppbrottsögonblicket glömts t. o. m. så mycket, att ej ens oppositionens tidningar med utgångspunkt från sina synpunkter ansett sig ha tid till nekrologer. Det för ögonblicket starkaste intrycket av dess regemente har varit underskattningen trots många varningstecken av de våldsamma krafter, som till sist utlöst sig i det nu pågående europeiska kriget, och — trots berömvärda ansatser fr. o. m. våren 1938 — underlåtenheten att i tid dra de enda och rätta slutsatserna därav med avseende å vår försvarsberedskap, den rent militära såväl som den ekonomiska. Ändock fick regeringen fatalierna tursamt förlängda ett år, därigenom att Münchenkrisen löstes utan krig; först därefter torde det effektivaste beredskapsarbetet ha utförts. I vad mån regeringen i konflikten Ryssland—Finland diplomatiskt tillvaratagit alla resurser torde först framtidens klarläggande publikationer ge upplysning om. Bristen på förutseende får svenska folket göra sig

Dagens frågor

närmare förtroget med genom sådana skattestegringar, vilka ha sitt upphov i de ökade kostnader, som den nu i hast anskaffade materielen under krisen betingar. — — —

I 1936 års försvarsdebatt yttrade hr Åkerberg, ordföranden i det socialdemokratiska partiets förstakammargrupp, bl. a.: »Av herr Bohemans utrikespolitiska, i och för sig mycket intressanta exposé, framgår det, att i Europa finnas vissa kraftlinjer, kring vilka det bränns och kring vilka det slår gnistor, men det framgår också ganska tydligt, att vårt land icke tangeras av några av dessa kraftlinjer. ... Man måste säga, att det krigsfall, varmed kommissionen och utskottet räkna, under överskådlig framtid icke kan tänkas inträffa. Och det är ju inte för århundraden vi besluta en försvarsorganisation i dessa den tekniska lavinens tider. ... Och man kan väl heller inte tänka sig, att t. ex. Ryssland i ett krig med stormakter skulle så där i förbigående skicka trupper in över vår norra gräns för att skaffa sig några försänkningar där. ... Ja, man kan lika gärna fråga, om herr Hamrin kommer att delta i ett beslut av liknande innehåll [148-miljonersförsvaret] om tre år. Det är inte alls säkert, att han kommer att göra det. Det är inte omöjligt, att han då kommer att anse, att den linje, som socialdemokraterna nu följa [130-miljonersförsvaret], är den riktiga.» Om allt detta är blott att säga, att särskild befälhavare nu ansetts behöva förordnas just i Norrland och att de tre årens prøvotid nu är tilländalupen. — — —

I debatten i andra kammaren våren 1936 angående lagstiftning mot samhällsfientlig verksamhet yttrade hr Z. Höglund bl. a.: »Är det styrkt, är det visat att denna nya skärpta lagstiftning eller 'beredskap', som man talar om, verkligen är av behovet påkallad? Jag trotsar herr Nilsson i Antnäs att på något sätt eller någon punkt ha styrkt nödvändigheten av denna lagstiftning. Ha vi inte nog med lagar förut, tillräckliga för denna sak? ... Av denna lagstiftning kommer intet gott. Den är onödig, den är skadlig, den är utmanande, den är söndrande och den skulle försvaga nationen i stället för att ena den.» ... Den 11 dec. 1939 skriver Social-Demokraten, hr Z. Höglunds organ, på ledande plats bl. a.: »Man vill även hoppas, att myndigheterna få en smula mera kraft i kampen mot en pest, värre och farligare än andra farsoter. ... Äro emellertid lagarna i vårt land så dåliga, att samhället icke kan värja sig mot sådana element som nazister och nazikommunister, så böra dessa lagar snabbast möjligt skärpas. Den snart sammanträdande lagtima riksdagen bör ovillkorligen tillse att erforderliga lagar mot nationens fiender inom landet komma till stånd.» — — —

Ungefär samtidigt med att Helsingfors bombarderades läto några skalder och författare, som samtidigt bekände sig till den avgångna koalitionsregeringens folkhemsidé, utsända ett upprop, vari det hette att nu borde försvaret stärkas. Varför tego de under tidigare år, när deras röst kunnat betyda något och det velat mod till att höja den? Varför skola så många av våra skalder och författare

behöva blotta sin brist på den viktigaste fallenheten för yrket, nämligen visionens gudagåva?

Sovjets väg mot Turkiet och Balkan. Stor uppmärksamhet har tilldragit sig en den 6 december publicerad artikel i tidskriften »Komunistitsjeskij International» och signerad A. Stjepanov om Rysslands avsikter mot Rumänien och Turkiet. Typiskt är att av dess innehåll Reuters Bureau återgivit hotelserna mot och kraven på Rumänien, medan den tyska nyhetsbyrån lagt tyngdpunkten på dess andra, mot Turkiet riktade udd och gjort långt gående reflexioner om ett nytt Alexandertåg till Indien under Stalins egid, en tanke som märkligt nog dagen före, den 5 december, framfördes av Völkischer Beobachter. Nu bör kanske icke alltför stor vikt läggas vid Stjepanovs artikel. Troligtvis kan man icke identifiera dess synpunkter med ryska regeringens, som också bemödade sig att omedelbart klart och tydligt ta avstånd från artikeln. Hur som helst kan den dock mycket väl ha varit en försöksballong, varigenom man i Moskva ville fastställa hur världen — och särskilt de bägge hotade länderna — reagerade utan att behöva ta något ansvar eller få någon skuld för det sagda. Men Stjepanovs artikel utgör blott ett bland många vittnesbörd om att något är i görningen; talrika andra ha lämnats av Pravda, Tass och Moskvaradion, vilkas inspirerades karaktär icke kan förnekas. Att tyska ambassadens i Ankara presstjänst medelst flygblad låtit sprida en av de hätskaste Pravdaartiklarna i turkisk översättning har naturligtvis icke gjort saken bättre, och det är föga förvånande att stämningen under de senaste dagarna närmat sig kokpunkten både i Bukarest och Ankara. Varken i Rumänien eller i Turkiet ämnar man låta skrämman sig utan bemöta ett ryskt angrepp med samma fasta beslutsamhet som Finland.

I Sydosteuropa är läget ännu ganska oklart och labilt. Det beramade neutrala sydosteuropiska blocket har i varje fall ännu icke kommit till stånd och utsikterna därtill synas nu föga ljusare än för en månad sedan. På dess tillkomst synes Rumänien i främsta rummet men även Turkiet alltjämt arbeta, medan svårigheterna fortfarande vållas av Ungerns och Bulgariens i nuvarande läge minst sagt okloka revisionskrav.

Tyskland, som tidigare — liksom då också Ryssland — föregav sig hälsa bildandet av ett sydosteuropiskt block med glädje, har på senare tid förhållit sig kyligare om icke rent avvisande därtill, sedan det blivit uppenbart att blocket, om det komme till stånd, lika ogärna skulle underordna sig tysk som rysk ledning. Förutom hos västmakterna har tanken haft sitt främsta stöd hos Italien. Om detta land blott velat och kunnat förmå sin skyddsling Ungern att avstå från revisionskraven, skulle blocket antagligen nu redan vara ett fullbordat faktum. Men den italienska politiken har, trots upprepade och högröstade deklamationer om att Italien till varje pris vill bevara sin position på Balkan och med makt kommer att motsätta sig varje ryskt framträngande där, icke kunnat ådagalägga nog klarsyn för

att jämna vägen för blockbildningen och i sitt stora utrikespolitiska tal den 16 dec. lät greve Ciano tanken helt falla.

Så mycket fastare är i stället den politiska konstellationen i Främre Orienten, till vilken Sydosteuropa bildar övergången från Mellaneuropa, en övergång som fått ett formellt uttryck i Turkiets medlemskap i å ena sidan Balkanförbundet och å andra sidan Saadabadförbundet. Saadabadpakten slöts 1937 mellan Turkiet, Iran, Irak och Afghanistan. Redan dessförinnan, år 1936, hade en allians slutits mellan Irak och Saudi-Arabien, till vilken Yemen anslöt sig följande år, då Egypten även ingick förbund med Turkiet. Å andra sidan äro Irak och Egypten tämligen starkt beroende av England och bägge ha förklarat Tyskland krig, medan Turkiet sedan denna vår står i ett mycket fast alliansförhållande till båda västmakterna. Slutligen kan man ej förbise att den arabiska världen som moralisk enhet otvetydigt deklarerat sin uppslutning bakom det Brittiska Riket. Till och med Englands hittills hätskaste fiende, stormuffin i Jerusalem, som kort före krigsutbrottet flytt från Palestina via Syrien till Irak, har oförbehållsamt ställt sig på Englands sida och åtminstone för tillfället nedlagt stridsyxan.

England har sålunda ganska väl sorjt för lugn och trygghet i Främre Orienten. Detta är av största betydelse för Imperiet, som där har sin utan tvivel mest sårbara punkt.

Så mycket naturligare är därför Tysklands strävan att rikta ett slag mot Storbritannien just i detta område, varom förhoppningar väcktes när den tysk-ryska vänskapen ingicks. Det var därför en stor framgång för västmaktsdiplomatin, då den lyckades knyta Turkiet till Englands och Frankrikes sak — även om det innebar en god portion av självöverskattning, när den turkiska utrikesministern Sarajoglu efter sin återkomst från Moskva i parlamentet i Ankara betecknade pakten som en av de viktigaste händelserna i världshistorien (!). Om det pris, västmakterna måste betala till Turkiet, är föga bekant utöver att Frankrike avstod sandsjaket Alexandrette i Syrien och löften sannolikt gävos om de italienska öarna i Egeiska Havet — pakten hade ursprungligen sin spets riktad mot Italien. Var detta allt, så var priset billigt. Men priset synes icke osannolikt, ty Turkiet hade mindre att frukta av västmakterna än från tyskt och ryskt håll.

Skulle en turkisk konflikt med Ryssland bryta ut, trots den gamla rysk-turkiska vänskapen, emotser man i England nog utvecklingen med största lugn. Den nya turkiska nationalarmén, vars krigsstyrka uppskattas till 1,5 miljon man, är synnerligen modernt utrustad — särskilt efter den allra senaste tidens forcerade krigsmaterielleveranser från västmakterna — och i fråga om manskapets kvalitet anses den kunna jämföras med de allra främsta av världens arméer, t. ex. den finska och den jugoslaviska, åtminstone i vad rör krigföring av jämförelsevis primitiv art och under svåra klimatiska och terrängförhållanden i det kaukasisk-armeniska gränsområdets vilda alp-trakter. Essener Nationalzeitung uppger för övrigt att avtalet mellan

Turkiet och Västmakterna skall innehålla en hemlig klausul enligt vilken de senare skola ställa 480,000 man till Turkiets disposition, men som också stipulerar, att den gemensamma hären skall stå under franskt överbefäl.

På Svarta Havet torde bägge parterna vara ungefär jämställda; varken ryssar eller turkar ha rykte om sig för gott sjömanskap, och materiellt torde resurserna vara likvärdiga. Ryssarnas enda »capital ship», *Parisjskaja Komuna* (f. d. Sevastopol, byggt 1911) torde dock icke kunna mäta sig med turkarnas *Sultan Jawuz Selim* (den forna tyska slagkryssaren Goeben). Därtill har Ryssland en 6,000-tons kryssare från 1916 och 3 gamla, lätta kryssare från 1902—1915 och turkarna två föråldrade lätta kryssare. Mot 6 gamla jagare och en nyare torpedbåt hos ryssarna kan Turkiet uppställa 6 helt nya jagare. I fråga om undervattensbåtar äro de förra däremot överlägsna med 30 fartyg mot turkarnas 6, vilka senare dock äro hypermoderna. Men i alla händelser torde man kunna räkna med att Turkiet genom Dardanellerna får brittisk-franska, kanske även italienska förstärkningar, så att ryssarna inom kort bli utslagna i sjökriget. I fråga om luftvapnet lär Turkiet disponera över ett halvt tusental, till större delen moderna jakt-, spanings- och bombplan. Men Sovjet kan koncentrera vida starkare luftstridskrafter mot Turkiet, som därför kan bli beroende av undsättning västerifrån för att uppnå jämvikt eller överlägsenhet i luften.

Från sina förbundsvänner inom Saadabadgruppen (Afghanistan, Iran och Irak) kan Turkiet väl knappast motse någon militär insats av större värde, men givet är att betydande ryska truppförband bleve bundna vid gränserna till Iran och Afghanistan, där för ryssarna besvärliga guerillastrider sannolikt skulle uppstå. Och att en intensiv underjordisk verksamhet i ryska Centralasiens stora muselmanska område bleve följderna torde Moskva knappast kunna förebygga. Bolsjevismen synes visserligen ganska oförbehållsamt ha anammats av den därvarande befolkningens yngre element, men bland de äldre råder utan tvivel en ganska stark om också tyst och passiv opposition mot sovjets samhällslära, en religiöst färgad opposition som sannolikt snabbt skulle få näring och växa sig stark vid en väpnad konflikt mellan Ryssland och dess muselmanska grannländer.

En rysk aktion mot Turkiet kan emellertid knappast tänkas isolerad — vilket man uppenbarligen helst skulle se i Tyskland, av omtanke om de rumänska oljefälten och regelbundna leveranser därifrån. Man måste räkna med att även Rumänien indrages. Utsikterna för ryssarna att vinna framgång genom ett blixtkrig torde emellertid vara föga gynnsammare på detta håll. Rumänien lär i krigstid kunna uppställa över 2 miljoner man och har i varje fall hälften därav under vapen redan nu. Visserligen har den rumänska arméns moraliska kvalifikationer och krigsduglighet aldrig varit högt skattade. En högre standard än vad ryssarna visat i Finland har den kanske icke, men säkerligen icke heller en lägre — utbildningstiden är dock över 2 år, den längsta i Europa. Och i materiellt hänseende

torde den rumänska armén med säkerhet vara jämställd med, sannolikt överlägsen den ryska.

Att döma av allt som framkommit i pressen skulle aktivt italienskt ingripande troligen icke låta länge vänta på sig, om Sovjet ginge till aktion över sin sydgräns. Det italienska ingripandet finge väl närmast formen av ett bistånd i fråga om flyg som kunde utbalansera ryssarnas eventuella överlägsenhet i luften, men kanske också genom en insats av första klassens mekaniserade truppförband och genom krigsmaterielleveranser.

På det hela taget förefaller en krigisk aktion mot grannarna i söder innebära så utomordentliga risker för Ryssland och vara förbunden med så enorma svårigheter, att vinsten knappast kan stå i proportion därtill. Man kan väl i Moskva icke heller blunda för det faktum, att de ryska oljefältens allttjämt viktigaste produktionsdistrikt ligger omkring Baku, helt nära den turkiska gränsen. Baku utgör ett vida mer sårbart mål för bombflygarna än något som ryssarna kunna finna i Turkiet: det skulle säkerligen icke behövas många brandbomber för att hela oljedistriktet skulle stå i lågor, vilket i sin tur kunde få de ödesdigraste konsekvenser för den ryska krigsberedskapen och folkhushållningen. Skulle makthavarna i Moskva icke desto mindre ge sig ut i äventyret, torde det knappast innebära den risk för Indien och det brittiska väldet, som Sovjets tyska vänner hoppas på, men kanske en avsevärd risk för Ryssland självt, och i varje fall för sovjetregimen. För Finland däremot skulle aktionen betyda en mycket välkommen avlastning.

E. L.

Utöarna i Finska viken. Då Tyrgils Knutssons farkoster för sex och ett halvt århundrade sedan styrde in på Karelen farvatten och föreningen av Finlands sydöstra hörn med det övriga Finland och med västerländsk kultur begynte, införlivades även utöarna i Finska viken med sin redan då uråldriga finska fiskarbefolkning i det svensk-finska väldet.

Dessa utöar — Hogland (Suursaari), Tytterskär (Tytärsaari), Lövsjär, tidigare Löfsalö (Lavansaari) och Seitskär (Seiskari) — hörde till Wiborgs slottslän, Stranda härad, därav de tre förstnämnda till Veckelaks (Vehkalahti), den sistnämnda till Björkö (Koivisto) socknar. Under fyra århundraden kunde öborna njuta av de fördelar, som tillkomma medborgare i en västerländsk rättsstat. Men då den svensk-finska stormakten störtades, måste utöarna — liksom hela det övriga »Gamla Finland», såsom Wiborgs län under det ryska styret kallades — avträdas till segrarna. Redan före fredsslutet började tsar Peter skänka sina tjänare gods och marker i de erövrade områdena. Bland de första av dessa donationer voro utöarna i Finska viken, som år 1718 skänktes till den spanskfödda ceremonimästaren vid kejserliga hovet, Johan da Costa. Peter åtråde sig dock snart — kanske voro erövringsplanerna då ännu blygsammare — och återtog år 1720 alla donationer väster om landsvägen från Viborg till Kex-

holm. Men sedan gränsen i Nystadsfreden 1721 blivit fastställd, förnyades flere av de tidigare donationerna. Och bland dem, som återfingo sina, befann sig da Costa, som den 16 november 1721 erhöll utöarna till »evig och ärftlig besittning». Men sedan ceremonimästarens änka dött någon gång i mitten av århundradet, återgick förläningen till kronan, och öborna återfingo sin ställning som kronobönder, så vida de inte, såsom t. ex. seitskärbon Johan Eriksson Herra, hade löst sina hemman till skatte. Då Alexander I sedermera år 1812 återförenade Wiborgs län med det övriga Finland och Stolbovafredens rämärken åter kommo att betyda inte blott en kulturell utan även en politisk gräns, blevo också öborna på Finska vikens utöar delaktiga av frukterna av den generöse monarkens handlingssätt. Sålunda fingo de i kyrkligt hänseende en större självständighet än tidigare. Efter Finlands frihetskamp uppgingo öarna i det fria Finland.

Hogland är den största, ståtligaste och till namnet mest bekanta av utöarna i Finska viken. Norr därom utkämpades den 17 juli 1788 det namnkunniga slaget vid Hogland, då båda flottorna, både den av hertig Karl av Södermanland förda svensk-finska och den ryska kommenderad av amiral Greigh, retirerade till sina baser för att fira segern med Te Deum. Hogland ligger i den bredaste delen av Finska viken. Därifrån är det 40 km. till Kotka och 55 km. till närmaste punkt på den estniska kusten. Dess areal är närmare 21 kvadratkilometer, dess längd 11 km. och bredden varierar från 1,5 till 3 km. För varje seglare i Finska vikens östligare farvatten är dess ståtliga silhuett, med höjderna Pohjoiskorkia (106 m.), Mäkiinpäällys (126 m.), Haukka-vuori (142 m.) och Lounatkorkia (158 m.), bekant. Invånarantalet är enligt 1938 års mantalslängd 760 personer. Dessa ha bott i två byar, Suurkylä med en god av vågbrytare skyddad hamn, och Kiiskinkylä, båda belägna på den östra stranden.

Tyttterskär med det därtill hörande obebodda Lill-Tyttterskär eller Säyvö, är Finlands sydligaste kommun. Avståndet till Hoglands sydspets är 18,5 km., och till Kotka 75 km. Ön är nästan rund till formen, med en radie av 3—3,5 km. Stränderna äro låga. Arealen är 8,3 kvadratkilometer, varav största delen består av jämn sandmo. I nordost utsträcker sig sandjordmånen ända till stranden och bildar en mäktig dyn, som av höststormarna tränges in mot land, dödande på sin väg skog och växtlighet. Invånarantalet är jämförelsevis högt, 465 mantalsskrivna personer år 1938 men har gått tillbaka sedan 1920-talet. Bosättningen har varit koncentrerad i en enda by belägen vid södra stranden, där öns enda hamn ligger, skyddad av en anspråkslös vågbrytare men tillgänglig endast för smärre farkoster.

Lövskär och därtill hörande små öar ligga på omkring 30 km. avstånd från den ingermanländska kusten. Till finska fastlandet är avståndet 70 km. Huvudön består av själva Lövskär jämte den öster därom liggande Suisaari, som förenas med den förstnämnda av ett lågt sandnäs. Till arealen är den näst största av dessa utöar, d. v. s. över 15 kvadratkilometer, och till invånarantalet den absolut största: 1,223 personer enligt 1938 års mantalslängder. Även här bildar flygsanden

dyner, som ännu snabbare än på Tytterskär »vandra» in mot land och döda den svaga skogsvegetationen.

Seitskärs låga öar stiga ur havet 35 km. från Ingermanlands kust. Huvudön är 4 km. lång och 1,5 km. bred, arealen något över 4 kvadratkilometer. Invånarantalet år 1938 var 729, varav en del frånvarande, d. v. s. sjömän på långfärder. I varje fall betyder detta att Seitskär har varit Finlands tätast bebodda kommun med 180 innevånare per kvadratkilometer. För ett tiotal år sedan var befolkningen något talrikare, enligt kyrkoböckerna år 1921 848 personer. Naturförhållandena äro liknande dem på Lövsjär, d. v. s. huvudsakligast sand, moräner och dyner. På öns västra del har bosättningen koncentrerat sig i tre byar. Dessa ha, liksom byarna på de tre övriga utöarna, varit mycket tätt bebyggda med smala, pittoreska gränder mellan husen.

Utöarnas befolkning har huvudsakligast livnärt sig på fiske och sjöfart; som ovan sagts ha naturförhållandena lagt hinder i vägen för något nämnvärt jordbruk. Särskilt på Hogland har på senare år turisttrafiken under somrarna blivit en inkomstkälla. Invånarna på Tytterskär ha delvis levt på att uppehålla sjötrafik mellan Finland och Estland med egna, oftast mycket små men starkt byggda, numera oftast motorförsedda jakter. Lövsjärsborna ägde före världskriget ett åttiotal större segelfartyg i fraktfart mellan Östersjöhamnarna och dessutom ett trettiotal jakter (»jalov»), som seglade mellan Petersburg, Viborg och Narva. Efter världskriget ha de ej haft samma betingelser som förut för denna fraktfart, men ända in på sista tiden hade lövsjärsborna ett flertal skutor på sjön. Även Seitskärsborna, som även äro kända för sin mångkunnighet i hemslojd, ha idkat fraktfart med sina »galjaser», slättoppade skonare vilkas smäckra eleganta former säkerligen bevara traditioner från Chapmans tid på Sveaborg. Seitskärsborna ha bl. a. seglat med ved till Sverige. Vintertiden är Seitskär samlingsplatsen för fiskarna i hela den Finska vikens östra botten, och där kan då samlas en tillfällig befolkning av hundratals män från alla omkringliggande öar och kuster. Eljest har fisket på öarna delvis försvårats av Dorpatfredens bestämmelser.

Vid de ultimativa förhandlingarna i oktober och november mellan Sovjet och Finland hade Finland för att nå en överenskommelse uppgivit utöarna med undantag för Hogland. Obefästa som de voro ha de nu erövrats av ryssarna. Men deras befolkning — sammanlagt 3,500 — har av allt att döma i förväg överförts till det finländska fastlandet. Kriget och våldet avgör, om de skola kunna återföras till Finland. Kanhända skall den idoga befolkning, som sedan den grå forntiden under svårigheter och kamp haft sin utkomst där, aldrig mer få återse sina öar, och kanhända skall dessas finska kultur hastigt och brutalt utplånas av dittransporterade ryssar? Kanske äro dessa omtyckta sommaröar, med deras storslagna natur och gästvänliga folk, för alltid stängda för fastlandsbefolkningen? Även i Sverige bör man erinra sig dessa öar, som en gång tillhört det svenska väldet, men som nu stå inför hotet att föras bortom den västerländska kulturgränsen.

E. O.